

Белоруссии, Мн., 1969; Леса Белоруссии, Мн., 1969; Васильев П. В. Лесные ресурсы СССР сегодня и завтра, М., 1969; Жилкин Б. Д. Опыт изучения типов леса БССР, Мн., 1957; яго ж. Опыт повышения продуктивности лесов БССР культурой лопина (*Lupinus polyrhylus* Lindl.), у кн.: Лесоведение и лесное хозяйство, в. 2, Мн., 1969. *Б. Дз. Жылкін. Мінск.*

ЛЕСАВА, возера ў бас. р. Начы, левага прытока Зах. Дзвіны, у Полацкім р-не Віцебскай вобл. Пл. 0,93 км². Даўж. 2,1 км, найб. шыр. 0,8 км, сярэдняя 0,42 км, найб. глыб. 7 м. Катлавіна выцягнута ў мерыдыянальным напрамку. Схілы высокія, усх. часткова аблесены. У цэнтр. частцы возера в-аў, парослы лесам і хмызняком. Вадазбор (124 км²) узгорысты. Л. праточнае: упадае р. Быстрыца з воз. Нявіда (Нявідава), выцякае пратока ў воз. Забеліна. Водзяцца плотка, лешч, шчупак, акунь, лінь, карась.

ЛЕСАВА, вёска ў Бабыніцкім с/с Полацкага р-на Віцебскай вобл. Цэнтр калгаса імя Святрдова. За 29 км на ПдЗ ад Полацка, 129 км ад Віцебска, 4 км ад чыг. ст. Загацце. 122 ж., двароў 38 (1972). Пач. школа, клуб, б-ка, вет. пункт, магазін. Каля вёскі гарадзішча днепрадзвінскай культуры (7—6 ст. да н. э.—3—4 ст. н. э.).

ЛЕСАВОДСТВА, 1) галіна раслінаводства, якая займаецца вырошчваннем, доглядам і аховай лесу, выкарстаннем вода-, глебаахоўных, кліматарэгулявальных, сан-гігіенічных і інш. карысных функцый лесу, павышэннем яго прадукцыйнасці. 2) Навука пра жыццё і вырошчванне лесу. Падзяляецца на лесазнаўства і ўласна Л.

Лесазнаўства вывучае працэсы фарміравання лесу, яго ўзаемаадносіны з навакольным асяроддзем. Асн. раздзел лесазнаўства — лясная тыпалогія, заснаваная на прыняцых біягеаэналогіі (гл. *Біягеаэналогія*). Уласна Л. — навука пра металды ўздзеяння на лес, пра ўмовы яго росту для стварэння лясных пасадак, якія адпавядаюць патрабам нар. гаспадаркі. Лес вырошчваецца (гл. *Лясная культура*) або аднаўляецца прыродным шляхам. Важны раздзел Л. — тэорыя высечак лесу, якія забяспечваюць прыроднае лесааднаўленне, спрыяюць росту і паліпавышэнню карысных функцый лесу. Адносяцца гал. высечкі (высечкі спелата лесу на драўніну) і высечкі догляду (высечкі малапрадукцыйных і хворых дрэў). Сучаснае Л. вялікую ўвагу аддае павышэнню прадукцыйнасці лесу, распрацоўцы мер догляду лесу (падбор дрэўных відаў, абрэзванне сучоў і інш.) і асяроддзем, дзе ён расце (асушэнне пераўвільготненых глебаў, унясенне арган. і мінер. угнаенняў). На Беларусі н.-д. работа па Л. вядзецца ў Бел. НДІ лясной гасп., Бел. тэхнал. ін-це, Ін-це эксперым. батанікі АН БССР.

Літ.: Морозов Г. Ф. Ученіе о лесу, у яго кн.: Избр. труды, т. 1, М., 1970; Ткаченко М. Е. Общее лесоводство, 2 изд., М.—Л., 1952; Нестеров В. Г. Общее лесоводство, 2 изд., М.—Л., 1954; Мелехов И. С. Лесоведение и лесоводство, М., 1970; Пути повышения продуктивности лесов, Мн., 1966. *В. П. Грыгор'еў. Мінск.*

ЛЕСАГОРСКАЯ, вёска ў Гуркінскім с/с Гарадоцкага р-на Віцебскай вобл. Цэнтр сагаса імя Дзімітрова. За 40 км на Пн ад Гарадка, 77 км ад Віцебска, 4 км ад чыг. ст. Езярышча, каля аўтамаб. дарогі Ленінград—Адэса. 101 ж., гасп. 33 (1972). Лясніцтва. Ням.-фаш. захопнікі загіблі 18 мірных жыхароў.

ЛЕСАМАТЭРЫЯЛЫ, матэрыялы з натуральнай драўніны, якія захавалі яе асноўную фіз. і хім. структуру.

Неапрацаваныя або круглыя Л. (бярвенне, калёды) атрымліваюць папярочнаю распільваючай хваста. Яны падзяляюцца на кароткія (даўжыня да 2,5 м), доўгія (2,5—8 м) і даўгамеры (больш за 8 м). Ідуць на будыні, гідратэхн. і шахтарныя збудаванні, лініі сувязі і электраперадачы; сыравіна ў дрэвапрацоўчай, цэлюлозна-папяровай, хім. прамысловасці. З круглага бярвенна атрымліваюць апрацаваныя Л.: расплоўкаю — брус, дошкі, рэйкі; расколваннем — клёккі, абалы, палазы; строганнем — пліткі, шалёвачныя дошкі; лущэннем — шпону фанерную, запалкавую. Найбольш Л. вырабляюць з драўніны хвойных і ліственных парод (хвой, елка, бярозы, дубу), некаторыя з іх (буку, цісу, самшыту).

Літ.: Виногоров Г. К. Технология лесозаготовок, 2 изд., М., 1969; Лапиров С. К. Слово о С. Я. Лесное товароведение, 3 изд., М., 1968; Лесоматериалы круглые, М., 1969.

ЛЕСАНАРЫХТОЎЧАЯ ПРАМЫСЛОВАСЦІ

галіна лясной прамысловасці па нарыхтоўцы, вывазцы і транспартаванні лесу слажыўшаму. Асн. прадукцыя — драўніна на вытворчы і буд. патрэбы і на паліва, а таксама для патрэб хім. прамысловасці як сыравіна.

Нарыхтоўка драўніны з даўніх часоў адгледжвала значную ролю ў эканоміцы Беларусі. З 10—17 ст. з яе гналі смалу, выраблялі паташ, спалілі яе на вугаль. У 19 ст. нарыхтоўка лесу ператварылася ў капіталіст. галіну гаспадаркі: лясны зніжчліся, драўніна ішла на ўнутр. і знешнія рынкі Расіі. У 1913 на долю Беларусі прыпала 7,8% агульнарасійскай вывазкі дзелавай драўніны. Большасць драўніны вывозілася за мяжу неапрацаванаю. З лесапрацоўчых з-даў найбольш значныя былі лесапільна-фанерны ў мястэчку Вярхуніна (Бабруйскага пав. (400 рабочых), лесапільны ў Бабруйску (194 рабочых), фанерны ў Мазыры (210 рабочых). Выдрышкі з-д сухой перагоні дрэва (Аршанскі пав.). У аднаўленчы перыяд і ў гады даваенных пяцігодак Л. п. забяспечвала нар. гаспадарку буд. матэрыяламі і прамысл. сыравінай. У 30-я г. створаны механізаваныя лесаўнічкі — Бабцікі (Гомельская вобл.), Броўскі (пав. Бабруйска), Градзянскі (Асіповіцкі р-н). Пасля Айч. вайны Л. п. БССР развіваецца на новай тэхн. аснове. Лесанарыхтоўкі вядуцца комплекснай брыгадамі; механізаваны нарыхтоўка, транспарт, вывазка драўніны, пабудаваны механізаваныя ніжнія склады для раздзелкі драўніны, лесавозныя дарогі (гл. *Лесанарыхтоўчая работа*). Асн. прадпрыемства Л. п. — *леспрамгас*. З развіцця вытворчасці буд. матэрыялаў і паліўнай прамысловасці скарачаецца аб'ём драўніны на буд. патрэбы і паліва. Прадукты Л. п. ўсё больш выкарыстоўваюцца як каштоўная сыравіна ў хім. прамысловасці (гл. *Лесахімія*). Нарыхтоўка дзелавай драўніны і пламатэрыялаў у БССР склалася (тыс. м³): у 1913—2220 і 770, у 1940—6108 і 1030, у 1960—5022 і 3023, у 1970—4707 і 3070.

Л. п. СССР развіваецца пераважна ў лясістых раёнах поўначы і ўсходу краіны, займае 1-е месца ў свеце па аб'ёме вытворчасці. У 1970 у СССР нарыхтавана 389 млн. м³ драўніны, у т. л. 389 млн. м³ дзелавай (у 1913 адпаведна 67 млн. м³ і 30,5 млн. м³). Сярод сацыяліст. краін Л. п. найбольш развіта ў Румыніі, Польшчы, Югаславіі, Чэхаславакіі, ГДР, сярод капіталіст. — у ЗША, Канадзе, Японіі, Швецыі, Фінляндыі, Францыі.

Літ.: Экономика Советской Белоруссии. 1917—1967, Мн., 1967; Лес — национальное богатство советского народа, М., 1967.

І. М. Жыгар. Рэчыца.

ЛЕСАНАРЫХТОЎЧАЯ РАБОТА, камплекс работ па нарыхтоўцы, вывазе і пачатковай апрацоўцы драўніны; асн. від дзейнасці лесна-нарыхтоўчых прадпрыемстваў (леспрамгасоў).

Падзяляюцца на падрыхтоўчы (разбіўка лесавоскі на пасекі, буд-ва дарог, пагрузачныя плішчавыя), асноўныя (валка лесу, выдаленне сучы, траўлёнка, транспартаванне і апрацоўка-складчыны апаратаў) і дапаможныя (догляд і рамонт аб'ектаў лясавання, машын, лесавозных дарог, энергетычныя і матэрыяльныя забеспячэнне). Распрацоўку ішчэ робяць служавым і бясслужавым спосабамі.

Для валкі лесу і абсечкі сучча выкарыстоўваюцца ланцуговыя бензаматорныя і эл. пилы, суччарэзныя машыны, валачныя прыстасаванні (вілкі, рэшткі, клыны). На траляўцы выкарыстоўваюцца трактары ТДТ-55, ТДТ-75, Т-100, лябедкі ТЛ-4, ТЛ-7 і інш. Транспартуюць лес да складаў або да перапрацоўчых прадпрыемстваў па лесавозных парках (СССР) аўтамабільным (70%, 1971), чыгуначным (20%), водным і спец. (10%) транспартам. На складах, абсталаваных бярвенневаламі, крамямі, транспарцэрамі, лесаспільнымі станкамі, драўніны рыхтуецца да адпраўкі спажывецкім прадпрыемствам: перапрабляецца на сартыменты, сартуецца і штабляецца.

Літ.: Справочник мастера лесозаготовок, 2 изд., М., 1971; Леонович И. И. Терминологический словарь по лесным дорогам, Мн., 1970; Парамович К. М. Машины и механизмы лесозаготовок, Мн., 1969.

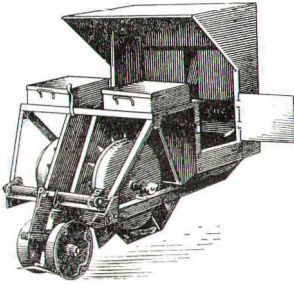
ЛЕСАПАСАДАЧНАЯ МАШЫНА, машына для пасадкі драўных і кустовых сямцаў і чаранкоў.

Выяўляе прычэпны (СКС-1, СЛЧ-1) і нявязаны (наб. рашаўсюджаня; на адкрытых пляцоўках выкарыстоўваюцца СЛН-2, СВН-1, ЛМД-1, на высечках — ЛМД-1, СВН-1А, на горных схілах — СЛТ-2, ЛМГ-2), адна-, двух- і трох-ролдковыя, з ручной мех. падачай сямцаў Л. м. робіць барану для пасадкі сямца да 30 см, пачынае ў яе сямца, замянае і ўшчыльняе глебу. На Беларусі больш выкарыстоўваецца ЛМД-1 (гл. рыс.), створаны ў Бел. НДІ лясной гасп. (Гомель); яна адна-ролдковая, аграгацэца з трактарамі ТДТ-40, ДТ-54А, Т-74 «Беларусь», саджае да 4 тыс. сямцаў за гадзіну.

Літ.: Рожнов С. И., Сергеев П. Г. и Гаврилов И. И. Машины и механизмы лесного хозяйства и лесозаготовок, М., 1969; Справочник механизатора лесного хозяйства, М., 1969.

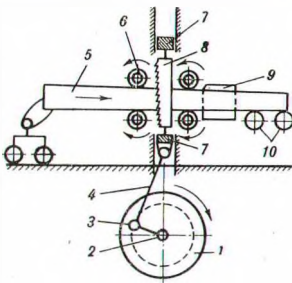
А. П. Мацвейка, Мінск.

ЛЕСАСПІЛЬНАЯ РАМА, стаяк для расцілоўкі ўдоўж бярвення прамыя піламі са зваротна-наступальным рухам; асн. аграграт лесаспільні і дрэваапр. прадпрыемстваў.

Лесопасадачная машина ЛМД-1.

Схема лесаспільнай рамы: 1 — махавік; 2 — галоўны вал; 3 — крывашыльны вал; 4 — шатуны; 5 — бярвяно; 6 — падавальныя вальцы; 7 — плавая рамка; 8 — пилы; 9 — накіравальны нажы; 10 — ралыгант.

Л. р. бываюць гарызантальныя і вертыкальныя, адна- і двухплавярковыя, стаяцьянарныя і перасоўныя. Найб. пашыраны вертыкальныя стаяцьянарныя Л. р. агульнага прызначэння (тыпу РД і Р), на якіх расцілоўваюць бярвенне і брусы на пламатырыялы. Складаюцца (гл. рыс.) з рэзальнага механізма, механізма падачы, транспартных прыстасаванняў, прывода і органаў кіравання. Асн. характарыстыкі Л. р.: шырыня прагалу плавой рамы (да 1100 мм, вызначае наб. дыяметр бярвення), велічыня ходу плавой рамы (да 600 мм) і падачы (да 60 мм). На Беларусі найб. выкары-

стоўваюцца вертыкальныя Л. р. тыпу РД75, Р65 і РТ.

Літ.: Гл. пры арт. *Дрэваапрацоўчыя станкі*.

А. Р. Лахтанав, Мінск.

ЛЕСАПРАПУСКНЫЯ ЗБУДАВАННІ, гідра-тэхнічныя збудаванні для пропуску сплаўнога лесу (лесасплаву) праз плаціны, каналы, пад мастамі.

Для абходу гідравузлоў, плацін, дамбаў робяць плытаходы, лесаспускі ці бярвеннепускі, выкарыстоўваюць мех. лесадягалкі. Для пропуску бярвення ў плаціне робяць шлюзы, латанкі з запорнымі шчытамі, накіравальныя боны (звязаныя ў ланцуг бярвенне) і ахоўныя рашоткі. Пад мастамі ўтвараюць Л. з. з накіравальнымі бонаў і апораў. На Беларусі Л. з. ёсць па р. Свіслач, Шчара, Уса.

ЛЕСАРАЗВЯДЗЕННЕ, гл. ў арт. *Лясныя культуры*.

ЛЕСАСПЛАУ (сплаў лесу), транспартаванне лесу воднымі шляхамі, заснаванае на шчыгучасці драўніны.

Асн. віды Л.: молевы (россыпам), плытавы і кашальны. Молевым спосабам транспартуецца па цягачні ракі не звязанае між сабою бярвенне. Пры плытавым сплаве лес злучаюць у пакеты пукі (аб'ёмам да 70 м³), з якіх складаюць плыты і буксіруюць парходамі або сплаўляюць уніз па цячэнні. Самасплаўнымі плытамі кіруюць з дапамогаю вёслаў, якараў, лотаў. Кашальны Л. — прамежкавы між молевым і плытавым: вязлучаныя лесаматарыялы агароджваюцца звязаным між сабою бярвеннем і транспартуюцца штучнай цягай. Для пропуску лесу праз плаціны, каналы, пад мастамі будуць *лесопрапускныя збудаванні*. Лесасплавам у БССР транспартуюць да 1 млн. м³ драўніны (1970). Асн. лесасплаўныя рэкі: Прыпяць, Бярэзіна, Зах. Дзвіна, Сож.

Літ.: Будык С. Х., Манухин Г. А. и Пименов А. Н. Водный транспорт леса и механизация лесосплавных работ, Мн., 1970; Гаврилов Е. Н. Механизация и автоматизация сплава леса, М., 1965.

А. Х. Будыка, Мінск.

ЛЕСАСТЭПАВАЯ ЗОНА, прыродная зона ўмеранага пояса Паўн. паўшар'я і субтрапічных паясоў абодвух паўшар'яў. Ёй характэрна чаргаванне лясных і стэпавых участкаў.

Л. з. ўмеранага пояса — у Еўропе, Азіі і Паўн. Амерыцы. У СССР судальная палоса ад Карпат да Алтая, трапляюцца асобныя астравы па Пд Зах. Сібіры, на Д. Усходзе. Участкі Л. з. ёсць на Пн МНР, на ПнУ Кітая, на Сярэднеураўнянскай нізіне, у Паўн. Амерыцы (на ўнутр. раўнінах ад Канады да Мексікі). Клімат умерана кантынентальны. Радыйцыйны баланс 1257—2095 Мдж/м² (30—50 ккал/см²). Сярэдняя т-ра студз. ад —5 да —35, ліп. 18—25 °С. Ападкаў 350—1000 мм за год. Глебы шэрыя лясныя, ападзоленыя вышчалачаныя чарназёмы, у засушлівых раёнах саланчаватыя. Лясы ў Еўрап. ч. СССР шырокалістыя, у Сібіры — бярозавы-асінавыя гаі (налікі). У Паўн. Амерыцы лясы з бярозы, асіны, дубу, гікоры. Траўністая расліннасць — злакі і разнатраўе, вясною эфемероіды. Жывёльны свет: лось, заяц, суслик, тушканчыкі, хамякі, паўзуны, у запаведніках Паўн. Амерыкі зберагаліся бізоны. Вял. плошчы Л. з. пад пасавамі збожжавых і тэхн. культур. Л. з. субтрапічных паясоў — у Мексіцы, на Пд Бразыліі, у Уругваі, Аргенціне (пампы), на ПдУ Афрыкі, у Аўстраліі. Клімат субтрапічны мусонна-цыкланальны (сярднмесячныя т-ры 4—24 °С), ападкаў 600—1200 мм за год. Высатраўнае стэпавае покрыва чаргуецца з родкалесам і хмызнякамі; чырваната-чорныя глебы. Вырошчваюць збожжавыя культуры, кармавыя травы, баваюнік.

Літ.: Григорьев А. А. Типы географической среды, М., 1970; Мильков Ф. Н. Лесостепь Русской равнины, М., 1950.

В. А. Дзяменцьеў, Мінск.

ЛЕСАТУНДРА, прыродная зона субарктычнага пояса Паўн. паўшар'я паміж зонамі тундравай на Пн і лясной на Пд. Цягнецца палосаю (шыр. ад 30—50 да 300—400 км) на Пн Еўропы, Азіі і Паўн. Амерыкі.